

Enhed:
Center for Børn, Unge
og Familier

Sagsbehandler:
Annie Gaardsted
Frandsen

Sagsnr.:
2021 - 5832

Dato:
21. juni 2021

Bilag 1

Foreløbig beskrivelse af indsats til Forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse

Indhold

1. Introduktion.....	2
2. Den foreløbige model.....	2
3. Kerneelementerne.....	4
4. Forudsætninger for kerneelementernes implementering.....	6
4.1. Organisatoriske forudsætninger.....	6
4.2. Børnesyn.....	8
5. Modellens vidensgrundlag.....	8
5.1 Fremgangsmåden i vidensafdækningen.....	8
5.2. Rettigheder og lovgivers intentioner.....	9
5.3 Generelt om forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse. ...	10
5.4 Afdækning af borgerens situation.....	10
5.5 Inddragelse i tilrettelæggelse af egen hverdag.....	11
5.6 Risikovurderinger.....	12
5.7. Ikke-konfronterende og konfliktnedtrappende metoder.....	12
5.8. Når magtanvendelsen er nødvendig for at beskytte barnet, den unge eller andre.....	13
5.9 Opfølgning og læring.....	13
5.10. Afgrænsning af anbringelsesstedets målgruppe.....	14
5.11. Organisatorisk rammer.....	15
6. Kilder.....	17

1. Introduktion

Socialstyrelsen har udarbejdet en foreløbig model for en indsats til forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse på anbringelsessteder. Det er en foreløbig model, fordi den skal videreudvikles og kvalificeres i et partnerskab med åbne døgninstitutioner, socialpædagogiske opholdssteder, driftsherrer og landsdækkende organisationer. Den foreløbige model danner udgangspunktet for partnerskabets arbejde, og vil løbende blive tilpasset samt justeret i samarbejde med deltagerne i partnerskabet. Justeringen og kvalificeringen sker med afsæt i de erfaringer de deltagende anbringelsessteder opnår ved at arbejde med modellen.

Den foreløbige model med kerneelementer, organisatoriske forudsætninger og børnesyn er formuleret på baggrund af eksisterende viden på området, herunder fra det sociale voksenområde, samt på baggrund af interviews med relevante aktører på anbringelsesområdet.

I det følgende præsenteres modellen. Herefter beskrives vidensgrundlaget, som ligger til grund for modellens indhold og udformning. Processen fra foreløbig til endelig model er beskrevet i vejledningens pkt. 6.3-6.4.

2. Den foreløbige model

Den foreløbige model for forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse på anbringelsessteder har i alt seks faglige kerneelementer, som udgør den egentlige indsats. Selve modellen omfatter:

1. Kerneelementer
2. Forudsætninger
 - a) Organisatoriske forudsætninger
 - b) Børnesyn.

Forudsætningerne understøtter en vellykket implementering af kerneelementerne. Der er en tæt kobling mellem kerneelementerne og de organisatoriske forudsætninger. Det kan derfor være nødvendigt, at anbringelsesstederne arbejder med de organisatoriske forudsætninger sideløbende med kerneelementerne.

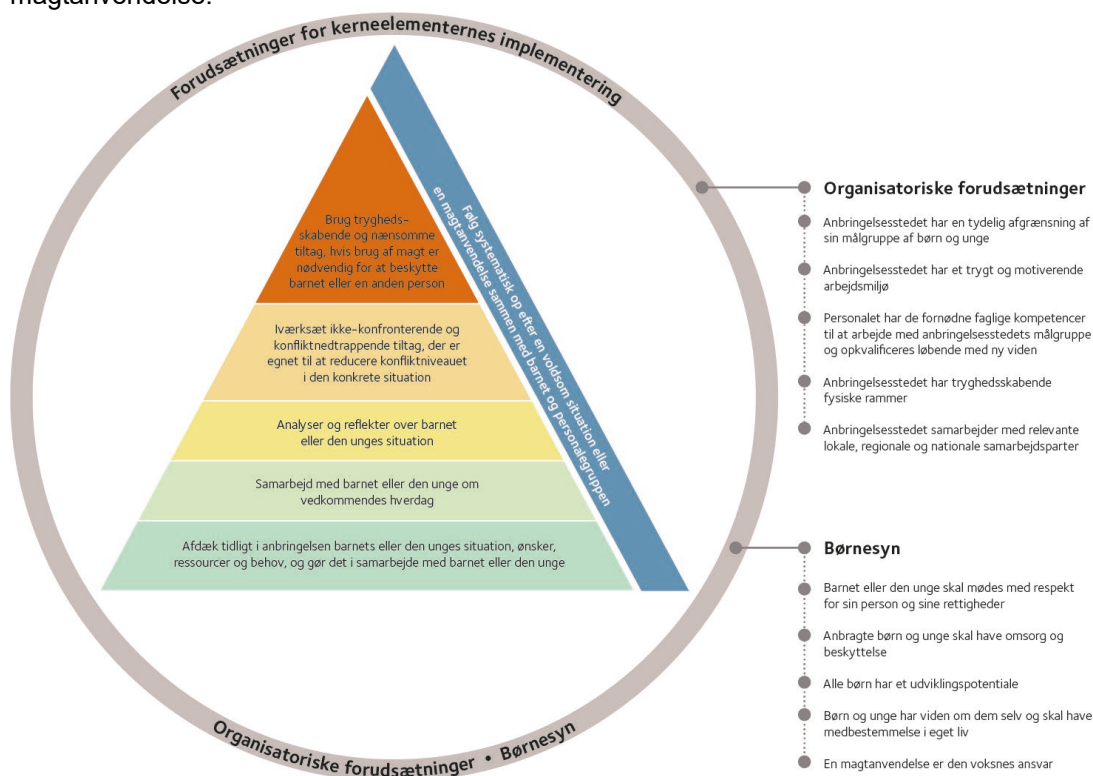
Børnesynet er den grundlæggende forståelse for, hvordan der bør arbejdes med forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse.

Modellen

Modellen er afbilledet i figur 1 som en trekant¹. I figuren beskrives forholdet mellem kerneelementerne, børnesynet og de organisatoriske elementer. Jo højere et kerneelement ligger, jo sjældnere bør der være behov for at anvende det.

¹ Udformning af figuren er inspireret af Lene Lauge Berrings tre niveauer for indsatser til voldsforebyggelse i psykiatrien: 1) Primære indsatser, som bl.a. handler om kultur, færdigheder, arbejdsmiljø mm. Dvs. forhold, der foregår uden for en aktuel konflikt. 2) Sekundære indsatser, som sigter mod at nedtrappe konflikter under opbygning. 3) Tertiære indsatser, retter sig mod, hvad personalet gør under konkrete voldsepisoder. Anika Liversage (2017), Voldsforebyggelse på botilbud og forsorgshjem, SFI – Det Nationale forskningscenter for Velfærd, s. 30.

Figur 1: Model for en indsats til forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse.

De grønne kerneelementer nederst i figuren angiver, at den væsentligste forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse sker i barnets eller den unges hverdagsliv og har særlig fokus på, at barnet eller den unge bliver set, hørt og involveret i små og store beslutninger i dagligdagen. Elementerne ligger nederst i trekanten, da det er den brede forebyggelse, der rummer alle børn og unge på anbringelsesstederne, og som pågår hele tiden.

De gule og orange kerneelementer ligger længere oppe i trekanten og omhandler konflikthåndtering, der er knyttet til konkrete konflikter eller identifikation af disse. Her er fokus på at forebygge, at en igangværende konflikt udvikler sig til en voldsom situation, eller at en nødvendig magtanvendelse bliver for voldsom. Kerneelementerne, der er knyttet til konflikthåndteringen, er rettet mod konkrete situationer eller mod bestemte grupper af børn og unge.

Det blå element knytter sig til modellens øvrige kerneelementer og handler om systematisk opfølgning og læring. Placeringen af elementet illustrerer, at det er hensigtsmæssigt og lærerigt, at der sker opfølgning på alle voldsomme situationer og magtanvendelser. Opfølgningen skal ske gennem dialog og refleksion, samt give læring til hverdagslivet på institutionen og fremtidige konfliktsituationer.

I figuren er også de organisatoriske forudsætninger og børnesynet indtegnet, for at illustrere, at disse elementer har betydning for en vellykket implementering og brug af kerneelementerne.

3. Kerneelementerne

Kerneelementerne har som formål at guide den faglige praksis på døgninstitutioner og opholdssteder. Med udgangspunkt i den lokale kontekst skal døgninstitutioner og opholdssteder implementere de seks kerneelementer. Døgninstitutionerne og opholdsstedernes erfaringer med at implementere og arbejde med kerneelementerne danner grundlag for partnerskabets videreudvikling af den fælles nationale model. Målet er, at der ved udgangen af 2024 foreligger en færdigudviklet model for forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse, som bl.a. har vist lovende resultater i forhold til at reducere antallet af voldsomme situationer og magtanvendelser. Se endvidere vejledningens afsnit 9.

Kerneelement 1: Afdæk tidligt i anbringelsen barnets eller den unges situation, ønsker, ressourcer og behov, og gør det i samarbejde med barnet eller den unge.

Hvorfor?

- Når I kender hele barnets eller den unges situation, har I et godt grundlag for at understøtte barnets trivsel og udvikling gennem hele anbringelsesforløbet. Samtidig har medarbejderne bedre mulighed for at støtte barnet eller den unge i svære situationer, der kan udvikle sig til voldsomme og tilspidsede situationer.

Hvordan?

- Lav en struktur for, hvordan I sammen med barnet eller den unge lærer ham eller hende at kende. Sørg for, at I kommer "hele vejen rundt" om barnet eller den unge, så I også får viden og barnets eller den unges perspektiv på vedkommendes skole, familie, evt. andre institutionsophold, fritidsinteresser, kammerater m.m. Strukturen kan indeholde samtaleguide, netværkskort, relevante skolepapirer o.lign.
- Sørg for at opdatere afdækningen af barnets eller den unges situation, behov, ressourcer og ønsker, så den altid er aktuel, og bl.a. kan anvendes af nye medarbejdere og vikarer.
- Det kendskab I får til barnet eller den unges situation og perspektiv herpå - sammen med barnet eller den unge - er et supplement og en uddybning til de oplysninger, kommunen har fået som led i deres opgave som anbringende myndighed, herunder den børnefaglige undersøgelse.

Kerneelement 2: Samarbejd med barnet eller den unge om vedkommendes hverdag.

Hvorfor?

- Når barnet eller den unge reelt oplever, at der samarbejdes og barnet eller den unge involveres i de forskellige aspekter af sit liv, vil det give en følelse af

mere kontrol og mestring af hverdagen. Dette vil øge barnet eller den unges trivsel og reducere risikoen for at konflikter starter og/eller eskaleres.

Hvordan?

- Sørg for, at barnet eller den unge er involveret og medbestemmende i forhold til så mange forhold som muligt. Dette omhandler stort og småt, som fx indretningen af barnets eller den unges værelse, hvordan barnet eller den unge vil vækkes om morgenen osv.

Kerneelement 3: Analyser og reflekter over barnet eller den unges situation.

Hvorfor?

- Vurdering af barnet eller den unges situation (risikovurdering) gør det muligt at sætte ind med forebyggende tiltag, for at undgå, at konflikten overhovedet opstår, og øger personalets forståelse af barnets eller den unges eventuelle reaktioner.

Hvordan?

- Brug en fastsat procedure for og et egnet redskab til, regelmæssigt og systematisk, at analysere og vurdere barnets eller den unges situation. Analysen skal gøre det tydeligt, om der er forhold, herunder udefrakommende, der kan bringe barnet eller den unge i en utryk og usikker situation, som medfører, at barnet kan reagere uhensigtsmæssigt.
- Kerneelementet er tæt knyttet til kerneelement 4, der handler om at iværksætte konfliktnedtrappende tiltag, når der er risiko for, at en konflikt udvikler sig.

Kerneelement 4: Iværksæt ikke-konfronterende og konfliktnedtrappende tiltag, der er egnet til at reducere konfliktiveauet i den konkrete situation.

Hvorfor?

- Når børn og unge mødes af voksne, der bl.a. er empatiske, rolige og anerkendende, fremstår disse voksne som positive rollemodeller og viser barnet eller den unge, hvordan konflikter kan løses uden voldsomhed og magt.

Hvordan?

- Brug pædagogiske tiltag, der bl.a. har fokus på at deeskalere konflikter, på medarbejderens evne til at være anerkendende og empatisk, samt til at regulere egen reaktion og adfærd. De pædagogiske tiltag skal sikre at barnet eller den unge bliver hørt, set og forstået.
- Hav som ledelse i hverdagen et kontinuerligt fokus på, at medarbejderne er uddannet i metoder, der rummer sådanne pædagogiske tiltag, og at de er implementeret på anbringelsesstedet. På den måde er medarbejderen i stand til at bruge redskaber og teknikker fra metoderne, også i de mest pressede situationer.
- Udarbejd og følg en procedure for, hvordan I forholder jer i konfliktsituationer, så I ikke bidrager til, at en konflikt udvikler sig.

Kerneelement 5: Brug tryghedsskabende og nænsomme tiltag, hvis brug af magt er nødvendig for at beskytte barnet eller en anden person.

Hvorfor?

- Når medarbejderen ved præcis, hvordan og hvornår der skal reageres med en skånsom magtanvendelse, vil medarbejderen være mindre ængstelig og bedre i stand til at agere roligt, kompetent og skånsomt i situationen.

Hvordan?

- Medarbejderne skal være fortrolige med metoder og teknikker til skånsom magtanvendelse. Det sikrer også, at medarbejderne mestrer metoderne og teknikkerne, hvis magtanvendelse bliver nødvendig.
- Under en magtanvendelse skal der iværksættes tryghedsskabende tiltag, fx beroligende tale, der forklarer hvorfor magtanvendelsen sker. Formålet er at gøre situationen så tryk og forudsigelig for barnet eller den unge som muligt.
- Skånsomme magtanvendelser handler også om godt kollegaskab og kendskab til hinandens styrker og begrænsninger. Kontinuerlig fælles træning i skånsomme metoder og fælles refleksioner sikrer, at medarbejderne agerer sammen som et team, støtter hinanden, barnet eller den unge og hele gruppen af børn og unge, der også skal beskyttes, hvis der foretages en magtanvendelse.

Kerneelement 6: Følg systematisk op efter en voldsom situation eller en magtanvendelse sammen med barnet og personalegruppen.

Hvorfor?

- Når hver voldsomme situation eller magtanvendelse analyseres og anvendes til læring og forbedring, reduceres risikoen for at de samme eller lignende situationer opstår igen.

Hvordan?

- Fastsæt klare procedurer og principper for, hvordan der følges op og snakkes med de involverede børn og unge, samt hvordan I drøfter voldsomme situationer og magtanvendelser i personalegruppen. Skab læring i jeres pædagogiske praksis gennem opfølgningen ved at sikre dialog og refleksion.

4. Forudsætninger for kerneelementernes implementering

4.1. Organisatoriske forudsætninger

Modellens fem organisatoriske forudsætninger har betydning for i hvilken grad døgninstitutionen eller opholdsstedet opnår en vellykket implementering af kerneelementerne, således at de forebygger voldsomme situationer og magtanvendelser. Kerneelementernes virkning kan således blive bedre, hvis døgninstitutionen eller opholdsstedet også arbejder med de organisatoriske forudsætninger.

A. Anbringelsesstedet har en tydelig afgrænsning af sin målgruppe af børn og unge
 Når døgninstitutionens eller opholdsstedets målgruppe er tydeligt afgrænset til bestemte grupper af børn og unge, bliver det muligt at møde børnenes og de unges behov med høj faglighed hos medarbejderne. En tydelig målgruppeafgrænsning kan derfor forebygge magtanvendelser fra personalets side, samt konflikter og overgreb indbyrdes mellem børnene og de unge.

Den tydelige målgruppeafgrænsning forudsætter, at døgninstitutionen eller opholdsstedet i forbindelse med visitationen af nye børn og unge, afdækker barnets eller den unges problemstillinger, og hvad der skal arbejdes med under anbringelsen. Der bør være en særlig opmærksomhed på, om et barns eller en ungs problemstillinger ligger uden for medarbejdernes kompetencer. Hvis målgruppen af børn og unge udvides til at omfatte børn og unge med problemstillinger, der ligger uden for medarbejdernes faglighed, skal der lægges en plan for hurtigt at opkvalificere medarbejderne. Rekruttering af nye medarbejdere kan også sikre, at døgninstitutionen eller opholdsstedet har kompetencer og erfaring til at arbejde med målgruppens behov og eventuelle handicap eller funktionsnedsættelser.

Derudover kan det være fremmede for, at børn og unge-gruppen på anbringelsesstedet fungerer godt sammen og trives, hvis der ved indskrivningen af nye børn og unge er overvejelser om og hvordan, det nye barn eller den nye unge kan fungere i den øvrige gruppe af børn og unge.

B. Anbringelsesstedet har et trygt og motiverende arbejdsmiljø

Ledelsen skal sørge for, at der på anbringelsesstedet er et arbejdsmiljø, der er sikkerheds- og sundhedsmæssigt forsvarligt, og som understøtter arbejdet med at forebygge voldssomme situationer og magtanvendelse. Et tæt samarbejde med medarbejderne om det psykiske og fysiske arbejdsmiljø på anbringelsesstedet kan understøtte forebyggelse af voldssomme situationer og magtanvendelse.

C. Personalet har de fornødne faglige kompetencer til at arbejde med anbringelsesstedets målgruppe og opkvalificeres løbende med ny viden

De pædagogiske medarbejdere skal have kompetencer til at arbejde med den konkrete og aktuelle børnegruppe på døgninstitutionen eller opholdsstedet, jf. forudsætning A ovenfor. Det indebærer viden og kompetencer ift. hvad der kendetegner hvert barn og hver ung ift. fx oplevelser i opvæksten, handicap/funktionsnedsættelse, psykiske/psykiatriske problemstillinger og styrkesider, og hvilke opmærksomhedspunkter, der kan være ift. samspillet i gruppen af børn og unge.

Denne organisatoriske forudsætning indebærer også, at medarbejderne har de fornødne kompetencer i de konkrete metoder og redskaber, som anbringelsesstedet anvender, herunder fx redskaber til kommunikation og metoder til inddragelse af børn og unge. Derudover skal ledelse og medarbejdere være fortrolig med anvendelsen af lov om voksenansvar.

D. Anbringelsesstedet har tryghedsskabende fysiske rammer

Et anbringelsessted, der fremstår hjemligt, indbydende og vedligeholdt, vil ofte påvirke børnenes og medarbejdernes trivsel. Indretningen skal være tryk for både børn, unge og medarbejdere, og det skal være muligt for børnene og de unge at have et privatliv. Fællesarealer kan med fordel indrettes i samarbejde med børnene og de unge.

E. Anbringelsesstedet samarbejder med relevante lokale, regionale og nationale samarbejdsparter

Anbringelsesstedet skal sikre, at der samarbejdes med de relevante myndigheder, sektorer, institutioner, frivillige samt familier og private netværk, som er væsentlig for det enkelte barns og unges trivsel og udvikling. Foruden anbringende kommune, kan det være skole, praktiksted eller ungdomsuddannelse. Aktørerne kan fx være

forældre, søskende og barnets eller den unges andre nære relationer, børne- og ungepsykiatrien, misbrugsbehandling, praktiserende læger og frivillige ledere i det lokale fritidsliv.

4.2. Børnesyn

Modellen og kerneelementerne bygger på følgende børnesyn:

a. Barnet eller den unge skal mødes med respekt for sin person og sine rettigheder:

Den pædagogiske praksis på anbringelsesstedet skal tage udgangspunkt i barnets eller den unges rettigheder. Personalet skal derfor have kendskab til barnets og den unges rettigheder, samt støtte børnene og de unge i at kende og bruge deres rettigheder.

b. Anbragte børn og unge skal have omsorg og beskyttelse: Under en anbringelse skal barnet eller den unge beskyttes mod personer eller forhold, der kan volde skade, og det skal sikres, at barnets eller den unges fysiske og psykiske behov bliver opfyldt, og at barnet eller den unge bliver socialiseret og modtager læring.²

c. Alle børn har et udviklingspotentiale: Anbringelsessteder skal sikre, at der er rammer, der sikrer, at barnet eller den unge får et sammenhængende og trygt afsæt for sin personlige udvikling og sundhed. Dette er forudsætninger for et selvstændigt voksenliv. Uanset historik og adfærd har alle børn et udviklingspotentiale, som skal understøttes i den pædagogiske indsats på anbringelsesstedet.³

d. Børn og unge har viden om dem selv og skal have medbestemmelse i eget liv:

Barnet eller den unge skal løbende inddrages i og have indflydelse på tilrettelæggelsen af forhold, som har betydning for vedkommendes liv nu og i fremtiden. Barnets eller den unges ønsker og perspektiv på eget liv skal indgå i beslutninger, der tages af voksne om barnet eller den unge.

e. En magtanvendelse er den voksnes ansvar: Barnet eller den unge kan have adfærd, der fører til en magtanvendelse, men det er aldrig barnets eller den unges ansvar, at der udføres en magtanvendelse. Derfor er det vigtigt, at ledelse og medarbejdere undersøger, hvorfor magtanvendelsen var nødvendig og om medarbejdere og ledelse har gjort tilstrækkeligt for, at den kunne have været undgået.

5. Modellens vidensgrundlag

5.1 Fremgangsmåden i vidensafdækningen

Der er foretaget en vidensafdækning af området vedrørende forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse, med det formål at identificere centrale kerneelementer og organisatoriske forudsætninger for en forebyggende indsats. Vidensafdækningen har haft en begrænset tidsramme, og bygger på tilgængelig viden

⁴ Socialstyrelsens undervisningsmateriale om børn og unges rettigheder, 2017: <https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/magtanvendelse/voksenansvar/undervisernoter-voksenansvar/undervisernoter-til-born-og-unges-rettigheder-250117-undervisningsmateriale.pdf>.

⁴ Socialstyrelsens undervisningsmateriale om børn og unges rettigheder, 2017: <https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/magtanvendelse/voksenansvar/undervisernoter-voksenansvar/undervisernoter-til-born-og-unges-rettigheder-250117-undervisningsmateriale.pdf>.

på området. Viden der indgår i afdækningen omfatter rapporter, evalueringer, undersøgelser, anbefalinger o.l. fra offentlige myndigheder og Folketingets ombudsmand, samt nyere artikler fra fagblade. Der er således ikke foretaget systematiske søgninger i bibliotekssystemer eller lignende efter litteratur, hverken nationalt eller internationalt.

En væsentlig del af vidensgrundlaget bygger på et omfattende udviklingsarbejde på det sociale voksenområde, hvor der bl.a. er foretaget en kortlægning af viden, udvikling af metoden LA2, samt udarbejdet nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud og boformer for hjemløse.

Som supplement til de skriftlige kilder er der gennemført interviews med forskellige relevante aktører, bl.a. anbragte eller tidligere anbragte børn og unge, medarbejdere og ledere på tre anbringelsessteder, de landsdækkende organisationer Selveje Danmark, Landsorganisationen for Sociale Tilbud (LOS), Foreningen af Døgn og Dagtilbud for Udsatte Børn og Unge (FADD), Socialpædagogerne og medarbejdere (SL), et socialtilsyn, en driftsherre samt Folketingets Ombudsmands Børnekontor. Interviewene blev foretaget ud fra semi-strukturerede spørgeguides omhandlende problemstillinger for anbringelsesstederne i forhold til voldsomme situationer og magtanvendelse samt de interviewedes erfaringer med og perspektiver på forebyggelse, håndtering og læring af magtanvendelser. Inddragelse af de anbragte børn og unge indgik også i interviewene.

I det følgende beskrives væsentlige elementer i vidensafdækningen, der ligger til grund for modellen.

5.2. Rettigheder og lovgivers intentioner

Anbragte børn og unge har de samme rettigheder som alle andre børn og unge, og børn og unge har som udgangspunkt de samme rettigheder som voksne, dog under hensyn til deres alder og modenhed. Rettighederne er bl.a. fastsat i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, FNs Børnekonvention, FNs Handicapkonvention, grundloven, Lov om Social Service og Lov om Voksenansvar for anbragte børn og unge.

Anbragte børn og unge har således bl.a. ret til:⁴

- Respekt for den personlige integritet og at blive behandlet med respekt
- Omsorg og beskyttelse
- Privatliv
- At blive inddraget i alle forhold, der vedrører barnet eller den unge selv

En magtanvendelse, vil med afsæt i børnenes og de unges rettigheder, anses som et indgreb i og krænkelse af barnets eller den unges personlige frihed og integritet. Det er derfor centralt, at en magtanvendelse så vidt muligt forebygges, afværges og kun anvendes i situationer, hvor anden håndtering har været forsøgt, og barnet eller den unge er i akut fare eller kan bringe andre i fare.

⁴ Socialstyrelsens undervisningsmateriale om børn og unges rettigheder, 2017: <https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/magtanvendelse/voksenansvar/undervisernoter-voksenansvar/undervisernoter-til-born-og-unges-rettigheder-250117-undervisningsmateriale.pdf>.

I reformen "Børnene Først" stadfæstes et børnesyn, hvor det både i lovgivningen og i praksis skal sikres, at børn er i deres egen ret, får flere rettigheder, og at rettigheder og børnene får større vægt i sagsbehandlingen. Børns retssikkerhed skal prioriteres, og de skal opleve et børnevenligt system, der møder dem med en målrettet og sammenhængende indsats.⁵

5.3 Generelt om forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse.

På det sociale voksenområde anvendes der både i metoden LA2 og i de nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud og boformer for hjemløse en tredeling af den forebyggende indsats i *forebyggelse, håndtering og læring*.⁶

Inden for psykiatrien anvendes også en tredeling, men her sondres der mellem; 1) Primære indsatser, som bl.a. handler om kultur, færdigheder, arbejdsmiljø mm. Dvs. forhold, der foregår uden for en aktuel konflikt. 2) Sekundære indsatser, som sigter mod at nedtrappe konflikter under opbygning. 3) Tertiære indsatser, retter sig mod, hvad personalet gør under konkrete voldsepisoder.⁷

5.4 Afdækning af borgerens situation

På nogle døgninstitutioner og opholdssteder oplever personalet, at særligt nogle unge optræder truende og aggressivt. Forskere peger på, at det i voldsforebyggende arbejde er væsentligt at forstå aggressivitet som et sårbarhedsfænomen, og at det derfor er en af de vigtigste opgaver, at kortlægge hvilke sårbarhedssituationer, der er voldsfremmende for den aktuelle person.⁸

I metoden LA2 og i "Nationale retningslinjer til forebyggelse af voldsomme episoder og magtanvendelse på botilbud og boformer for hjemløse"⁹ lægges der stor vægt på, at personalet har et godt kendskab til borgerens situation, ressourcer, netværk, hverdagstrivsel, belastninger samt mestningsstrategier. "Grundtanken er, at et godt hverdagsliv er den bedste måde at forebygge vold og trusler om vold. Mennesker, som har det godt, udøver sjældent vold mod andre."¹⁰

På børne- og ungeområdet beskriver tidligere anbragte unge relationen til den voksne som havende afgørende betydning i det daglige, herunder også i hvor høj grad den voksne kender den unge og den baggrund vedkommende kommer fra. Det virker forebyggende, når den voksne ved, hvad der kan være en trigger for den unge. Samtidig er det væsentligt, at personalet ikke dømmes børnene og de unge ud fra

⁵ Aftaletekst Børnene Først, Maj 2021.

⁶ Trine Uhrskov og Krista Naver (2017), LA2 - Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på botilbud, 2. udgave, Socialstyrelsen og Socialstyrelsen (2017). *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse*.

⁷ Anika Liversage (2017), Voldsforebyggelse på botilbud og forsorgshjem, SFI – Det Nationale forskningscenter for Velfærd, s. 30.

⁸ Anika Liversage (2017), Voldsforebyggelse på botilbud og forsorgshjem, SFI – Det Nationale forskningscenter for Velfærd, s. 29.

⁹ Trine Uhrskov og Krista Naver (2017), LA2 - Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på botilbud, 2. udgave, Socialstyrelsen og Socialstyrelsen (2017). *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse*.

¹⁰ Trine Uhrskov og Krista Naver (2017), LA2 - Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på botilbud, 2. udgave, Socialstyrelsen, s. 23.

deres sagsmapper, men lærer dem at kende og giver dem muligheden for en ny start.¹¹

5.5 Inddragelse i tilrettelæggelse af egen hverdag

Forskningen har på voksenområdet dokumenteret en høj grad af sammenhæng mellem borgerinvolvering og reduktion i brug af magtanvendelser. En forklaring kan være, at involvering og oplevelse af kontrol hos borgeren reducerer angst og stress.¹²

Den samlede oplevelse af at have indflydelse på sit eget liv og af at få støtte til at følge sine egne ønsker, håb og drømme, er i sig selv voldsforebyggende. Modsat kan det virke voldsoptrappende, hvis borgeren bliver anerkendt, forstået og respekteret og i stedet oplever, at beslutninger tages på vegne af og uden inddragelse af vedkommende.

Både international og dansk forskning peger på, at det voldsforebyggende arbejde lykkes bedst, når det sker i et tæt samarbejde mellem de medarbejdere og borgere, det voldsforebyggende arbejde handler om.¹³

Anbragte børn og unge har generelt et ønske, om at blive lyttet til. Som alle andre børn, vil de involveres i de beslutninger, der vedrører institutionens struktur, og børnene oplever det som positivt, når de er blevet lyttet til og har reel medbestemmelse.¹⁴

Børns oplevelser og forståelser har betydning for, hvordan de reagerer på den pædagogiske og sociale indsats.¹⁵ Tidligere anbragte unge¹⁶ har en følelse af, at deres perspektiver og ønsker ikke fører til ændringer i deres hverdagsliv. De unge, som er interviewet i forbindelse med vidensafdækningen har flere eksempler på beslutninger, hvor det var oplagt at inddrage dem. Det kan fx handle om ferieplanlægning eller om hvornår et møde med en sagsbehandler skal foregå. Når de unge ikke inddrages, giver det dem en følelse af ikke at være noget værd. Der er også en risiko for, at hvis barnet eller den unge ikke inddrages i alle sider af vedkommendes hverdagsliv, mindskes barnets eller den unges mestringskompetencer ift. at udføre diverse livsopgaver. Dette kan medføre øget institutionalisering af barnet eller den unge.

Nogle unge føler sig set, når der i tilrettelæggelsen af anbringelsesstedets aktiviteter er taget højde for den enkeltes interesser, og flere unge bliver glade, når den voksne har tid til at tilbringe tid sammen med dem, og kan se bag deres adfærd og tale om svære følelser og oplevelser.¹⁷

Ledere og medarbejdere på anbringelsesstedet samt andre aktører på området peger på, at der i hverdagen kan opstå dilemmaer i omsorgen for barnet eller den unge. Dilemmaet knytter sig ofte til, at medarbejdere og barnet eller den unge ikke er enige

¹¹ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

¹² Socialstyrelsen (2018): Erfaringsopsamling: Projekt forebyggelse af magtanvendelse på botilbud: 6f.

¹³ Socialstyrelsen (2017), *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse*.

¹⁴ Børnerådet (2012) *De prøver at gøre det så normalt som muligt*.

¹⁵ Børnerådet (2012) *De prøver at gøre det så normalt som muligt*.

¹⁶ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

¹⁷ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

om et problem eller løsningen af dette. Det kan handle om hygiejnesituationer, om brug af sociale medier eller om rammer i hverdagslivet. Ledere og medarbejderes dilemma er, at de som ansvarlige omsorgspersoner er bekymrede for barnets eller den unges sundhed, udvikling og i nogle tilfælde sikkerhed, hvis ikke bestemte aktiviteter iværksættes eller hindres. De oplever, at dilemmaet opstår fordi barnet ikke samarbejder.¹⁸

Børnene og de unge føler sig i højere grad som værdifulde mennesker, når de inddrages i tilrettelæggelsen af deres eget hverdagsliv. Når børnene og de unge inddrages, forebygger det voldsomme situationer og magtanvendelse, fordi den pædagogiske praksis i højere grad møder børnenes og de unges ønsker og behov.¹⁹

5.6 Risikovurderinger

I forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelse på det sociale voksenområde er risikovurderinger et centralt element.²⁰

Analyse og risikovurderinger skal have fokus på risikoen for, at der opstår en konflikt, som kan forårsage en voldsom situation eller magtanvendelse – enten mellem et barn og personalet eller børn og unge indbyrdes. Det overordnede formål med risikovurderinger er at forudsige mulige konflikter og konfrontationer mellem fx børnene eller de unge og de ansatte, for dermed at kunne forebygge og undgå, at situationerne opstår og udvikler sig.²¹

Risikovurderingerne bliver blandt andet brugt til at videregive iagttagelser og hændelser til kollegaer, som overtager omsorgen for børnene på et anbringelsessted fx ved et vagtskifte. Vurderingen er af et barns eller en ungs aktuelle situation. Er der fx sket noget i barnets kontekst, som medfører, at barnet er eller kan være særlig følsom overfor reaktioner i omgivelserne – sprogbrug eller fysiske handlinger.²²

5.7. Ikke-konfronterende og konfliktnedtrappende metoder

Såvel internationale som danske undersøgelser har vist, at anvendelsen af ikke konfronterede og konfliktnedtrappende metoder kan reducere antallet af voldsomme situationer og antallet af magtanvendelser samtidig med, at de fagprofessionelles tillid øges.²³ Der findes flere metoder og tilgange, der her kan anvendes.

Det er især et fokus på medarbejderens egen adfærd, der er omdrejningspunktet for ikke-konfronterende og konfliktnedtrappende metoder. Denne adfærd består bl.a. i at man som medarbejder er rolig (ud fra antagelsen om at ro smitter), bruger positive,

¹⁸ Interviews med ledere og medarbejdere på døgninstitutioner og opholdssteder samt landsdækkende organisationer i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

¹⁹ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

²⁰ Socialstyrelsen (2017), *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse, samt* Trine Uhrskov og Krista Naver (2017), LA2 - Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på botilbud, 2. udgave, Socialstyrelsen.

²¹ Vold som Udtryksform (2014) *Risikovurdering – et bidrag til voldsforebyggelse*, s. 6.

²² Interview foretaget i forbindelse med vidensafdækning til projekt Forebyggelse af voldsomme situationer og magtanvendelser.

²³ Socialstyrelsen (2019), Low arousal, Vidensportalen.

anerkendende og dialogorienterede ord, og agerer empatisk og tryghedsskabende ²⁴
²⁵.

5.8. Når magtanvendelsen er nødvendig for at beskytte barnet, den unge eller andre

Anbragte og tidligere anbragte børn og unge peger på, at selv om de oplever, at der på institutioner og opholdssteder foregår nødvendige magtanvendelser, så har de også oplevet situationer, hvor de mener, at der er anvendt unødvendig magt. ²⁶

Tidligere anbragte unge beskriver fx situationer, hvor de ikke mener, at der har været proportionalitet mellem situationen og handlinger, herunder situationer, hvor de unge ikke selv har oplevet, at der har været en konflikt, samt situationer, hvor det er de voksne, der har taget meget hårdt fat. ²⁷

På døgninstitutioner og opholdssteder vil der opstå situationer, hvor det er nødvendigt at anvende magt for at forhindre, at et barn eller en ung skader sig selv eller andre personer. Med henblik på at sikre, at udøvelse af denne magt sker så skånsomt som muligt, har Folketingets Ombudsmand under tilsynsbesøg på opholdssteder erfaret, at personalet ikke havde tilstrækkeligt kendskab til, hvordan en magtanvendelse udøves mest skånsomt. Ombudsmanden anbefalede på denne baggrund, at personalet, foruden opkvalificering i regelgrundlag, også blev opkvalificeret i, hvilke greb der bør anvendes i forbindelse med en magtanvendelse, så magtanvendelsen udøves mest skånsomt. ²⁸

Der er ikke fundet undersøgelser af, i hvilket omfang børn og unge, der har været udsat for magtanvendelser, har fået fysiske eller psykiske mén. Det må dog antages, at voldsomme konflikter og magtanvendelser fremkalder utryghed hos barnet eller den unge både i selve situationen og i tiden efter, hvorfor det forstyrrer og udfordrer barnet eller den unges følelsesmæssige udvikling.

5.9 Opfølgning og læring

Ledere og medarbejdere på døgninstitutioner og opholdssteder samt andre fagprofessionelle med tilknytning til anbringelsesområdet ²⁹ peger på opfølgning, dialog og refleksion efter konkrete magtanvendelser, som en væsentlig del af den forebyggende indsats. I forlængelse heraf efterlyser tidligere anbragte unge ³⁰, at der i

²⁴ Anika Liversage (2017), *Voldsförebyggelse på botilbud og forsorghjem*, SFI – Det Nationale forskningscenter for Velfærd.

²⁵ Socialstyrelsen (2019), *Low arousal*, Vidensportalen.

²⁶ Børnepanelet ifm. Magtanvendelsesudvalget: Magtanvendelsesudvalget (2015), *Betænkning om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet*. Betænkning fra Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge. Betænkning nr. 1551, s. 84, samt Rambøll (2020): "Evaluering af lov om voksenansvar for anbragte børn og unge", Socialstyrelsen, s. 52.

²⁷ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen til modningsprojektet. Fagbladet Socialrådgiveren har tilsvarende ved gennemgang af tilsynsrapporter for opholdssteder og døgninstitutioner afdækket, at der på en del af anbringelsesstederne sker unødvendige og voldsomme magtanvendelser. Socialrådgiveren, 18. februar 2021, s. 16ff.

²⁸ Folketingets Ombudsmand (2020); *Temarapport 2019. Socialt anbragte mindre Børn*, s. 13.s

²⁹ Interviews med ledere og medarbejdere på anbringelsessteder, landsdækkende organisationer samt socialtilsyn i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

³⁰ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

højere grad blev fulgt op sammen med de unge på konflikter og magtanvendelser, så de havde mulighed for at fremføre deres perspektiv, og at der dermed sker en følelsesmæssig bearbejdning af voldsomme hændelser.

Systematikken i opfølgningen og læringsprocessen i medarbejdergruppen gør den uafhængig af hvilke medarbejdere og hvilke børn, der har været involveret i en hændelse. Den systematiske dialog og refleksion i medarbejdergruppen på baggrund af konkrete hændelser giver mulighed for drøftelser af, hvad der virker og ikke virker i håndteringen af givne situationer, og medarbejderne kan herved inspirere hinanden i forhold til alternativer handlemuligheder.³¹

Børn og unge skal vide, at anbringelsesstedet beskriver hændelsen, hvor der er blevet brugt magt eller andre indgreb imod dem, og barnet eller den unge skal have mulighed for at give deres egen version af hændelsen til den anbringende kommune og socialtilsynet.³² Det er en proces, som personalet på forskellig vis kan understøtte ved at motivere barnet til at formulere sit perspektiv, og ved at hjælpe med at bruge relevante kommunikationsmetoder og -midler.

I vejledningen til voksenansvarsloven angives det således også, at medarbejderne skal forklare barnet eller den unge, hvorfor det var nødvendigt at anvende magt i den konkrete situation. Barnet eller den unge får dermed mulighed for at sætte ord på, hvordan vedkommende oplevede situationen.³³

Dialogen med barnet eller den unge skal ske med respekt for vedkommende og med en erkendelse af, at der er flere perspektiver på en konflikt. Børn og unge, der er eller har været anbragt, efterlyser, at de voksne taler med barnet eller den unge om hændelsen. Gerne i trygge rammer og med en voksen, som barnet eller den unge er fortrolig med.³⁴

5.10. Afgrænsning af anbringelsesstedets målgruppe

I deres årsrapport for 2019 fremhæver Socialtilsyn Hovedstaden, at de erfarer en tendens til, at flere og flere tilbud på børne- og ungeområdet ønsker at kunne indskrive og håndtere mange forskellige målgrupper med komplekse problemstillinger på samme tid. Socialtilsynet peger på, at hvis en kompetent ledelse ikke formår at sikre, at medarbejdere opkvalificeres til nye målgrupper, kan en udvidelse af målgruppen have vidtrækkende konsekvenser for såvel børnenes trivsel som for fastholdelse af medarbejdere. Socialtilsyn Hovedstaden oplever således en sammenhæng mellem utydelig målgruppeafgrænsning, lav faglighed i forhold til visse dele af målgruppen samt et øget antal magtanvendelser og overgreb mellem de anbragte børn og unge indbyrdes.³⁵

I interview med bl.a. anbringelsessteder bliver der i forlængelse heraf givet udtryk for, at omfanget af magtanvendelser ofte varierer i forhold til hvilke børn de har, og

³¹ Rambøll (2020), Evaluering af lov om voksenansvar for anbragte børn og unge, Socialstyrelsen, s. 73.

³² Lov om voksenansvar § 22.

³³ Vejledning om voksenansvar for anbragte børn og unge, pkt 210.

³⁴ Interviews med tidligere anbragte unge i forbindelse med vidensafdækningen, forår 2021.

³⁵ Socialtilsyn Hovedstaden (2020), Årsrapport 2019, s. 46-48.

sammensætningen af målgruppen. Der bliver peget på, at medarbejderne kan have udfordringer ift. børn med udadreagerende adfærd.³⁶

5.11. Organisatorisk rammer

På det sociale voksenområde er der i "*Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse*"³⁷ opstillet en række retningslinjer for den organisatoriske ramme for det voldsforebyggende arbejde.

Retningslinje for ledelsens rolle³⁸

Denne retningslinje vedrører ledelsens ansvar for at der på tilbuddet er et arbejdsmiljø, der er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt, og som understøtter arbejdet med at forebygge voldsomme episoder. I forlængelse heraf er det ledelsens ansvar at opstille retningslinjer for det voldsforebyggende arbejde.

Retningslinje for samarbejde om det voldsforebyggende arbejde på tilbuddet³⁹

Retningslinjen angiver, at ledelsen skal have et tæt samarbejde med medarbejderne om det psykiske og fysiske arbejdsmiljø på tilbuddet således, at samarbejdet understøtter forebyggelse af voldsomme episoder og magtanvendelse.

Ledelsen skal ligeledes have fokus på og understøtte faktorer, som påvirker arbejdsmiljøet positivt. Medarbejderne skal fx have gode muligheder for kollegial sparring om svære udfordringer, og have indflydelse på tilrettelæggelse af deres arbejde. Derudover skal ledelsen understøtte og anerkende gode kollegiale relationer samt anerkende, at medarbejderne kan have forskellige grænser for, hvad de kan håndtere.

Endelig bør ledelsen have fokus på at understøtte og styrke den gensidige tillid i personalegruppen, medarbejdernes oplevelse af retfærdighed samt evnen til at samarbejde om kerneopgaven.

Retningslinje for faglige kvalifikationer og kompetence⁴⁰

Formålet med denne retningslinje er at sikre, at medarbejderne har kompetencer til at arbejde med den konkrete og aktuelle borgergruppe på tilbuddet og specifikt til det voldsforebyggende arbejde. Det forudsætter, at ledelsen afdækker personalets kvalifikationer og kompetencer, og sikrer, at der i gruppen af medarbejdere er tilstrækkelig viden og erfaring med:

- Den aktuelle borgergruppe.
- Relevante kommunikationsmetoder og -strategier i forhold til tilbuddets borgere.
- Metoder og strategier til at inddrage borgerne i den rehabiliterende og forebyggende indsats.
- Relationelle kompetencer til at kunne samarbejde med den enkelte borger.

³⁶ Interviews i forbindelse med vidensafdækningen.

³⁷ Socialstyrelsen (2017). *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse*.

³⁸ Socialstyrelsen (2017), *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse*, s. 50 ff.

³⁹ Socialstyrelsen (2017), *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse*, s. 54 ff.

⁴⁰ Socialstyrelsen (2017), *Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse*, s. 57 f.

- Metoder, tilgange og redskaber til at forebygge voldsomme situationer, herunder metoder og redskaber til at fremme trivsel og mestring hos borgeren, samt til at foretage risikovurderinger.
- Metoder, tilgange og redskaber til at håndtere voldsomme situationer, herunder at kunne anvende ikke-konfronterende tilgange.
- Facilitering af læringsprocesser efter voldsomme episoder.
- Anvendelse af de konkrete faglige metoder, som tilbuddet benytter.

Ledelsen skal derfor have en kompetenceudviklingsplan for medarbejderne, med overblik over hvilke kompetencer medarbejdergruppen har og hvilke, der evt. mangler. Nye medarbejdere og vikarer bør gennemgå et introduktionsforløb, og der bør sættes mål for, hvad de nye medarbejdere kan efter introduktionsforløbet.⁴¹

Retningslinje for trivselsfremmende fysiske rammer og faciliteter

Retningslinjen sigter til, at tilbuddet bør fremstå indbydende og vedligeholdt, og at dette kan påvirke borgerens velbefindende. Indretningen af fællesarealer kan med fordel ske i samarbejde med borgeren.⁴²

En analyse foretaget af Ankestyrelsen viser, at muligheden for privatliv, og at man ikke altid skal forholde sig til mange mennesker, har betydning for anbragte børn og unges trivsel.⁴³ Det kan derfor være fremmende for trivslen på anbringelsesstedet, at de fysiske rammer tillader, at børnene har mulighed for at trække sig tilbage i mindre grupper.

Når der er risiko for voldsomme episoder på et tilbud, skal lokalerne, jf. Arbejdstilsynets vejledning om voldsforebyggelse, være indrettet, så risikoen reduceres mest muligt. Det skal ledelsen blandt andet sikre ved, at der er et tilstrækkeligt antal flugtveje på tilbuddet, som er placeret de steder, hvor det er nødvendigt, så det er nemt at komme væk i tilfælde af en voldsom episode.⁴⁴

Retningslinje for samarbejde og koordinering på tværs af sektorer⁴⁵

Retningslinjen sigter til, at tilbuddet skal arbejde for et velfungerende samarbejde med andre relevante sektorer. Borgere har ofte kontakt til flere sektorer fx praktiserende læge, behandlingspsykiatri, socialforvaltning, jobcenter, misbrugscenter, kriminalforsorg med mere. Samarbejdet skal sikre vidensdeling og koordinering, og kan have særlig betydning, når der sker ændringer i borgerens livssituation. Det er vigtigt, at borgeren inddrages i samarbejdet.

⁴¹ Socialstyrelsen (2017), Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse, s. 58.

⁴² Socialstyrelsen (2017), Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse, s. 59 ff.

⁴³ Ankestyrelsen (2019), Trivsel blandt børn anbragt på døgninstitutioner og opholdssteder, s. 61ff.

⁴⁴ Socialstyrelsen (2017), Nationale retningslinje er for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse, s. 59 ff.

⁴⁵ Socialstyrelsen (2017), Nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt på boformer for hjemløse, s. 62 f.

6. Kilder

Ankestyrelsen (2019), Trivsel blandt børn anbragt på døgninstitutioner og opholdssteder.

Børnerådet (2012). *De prøver at gøre det så normalt som muligt – et indblik i 113 anbragte børns liv*. København: Rosendahls. Online tilgængelig: <https://www.boerneraadet.dk/media/8850/BRD-De-proeever.pdf>

Børnerådet (2021). *FN's Børnekonvention af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder*. Udgivet af Børnerådet. Online tilgængelig: https://www.boerneraadet.dk/media/87197/BRD_FN_Boernekonventionen.pdf

Folketingets Ombudsmand (2020). *Temarapport 2019 – Socialt anbragte mindre børn*. Online tilgængelig: https://www.ombudsmanden.dk/find/rapporter/temarapport_2019_-_socialt_anbragte_mindre_boern/#cp-title

Liversage, Anika (2017), *Voldsforebyggelse på botilbud og forsorgshjem*, SFI – Det Nationale forskningscenter for Velfærd.

Magtanvendelsesudvalget (2015). *Betænkning om magtanvendelse over for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet - Betænkning fra Udvalget om magtanvendelse på anbringelsessteder for børn og unge (Magtanvendelsesudvalget). Betænkning nr. 1551*. Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold. Online tilgængelig: <https://oim.dk/media/12163/betaenkning-om-magtanvendelse-over-for-boern-og-unge-der-er-anbragt-uden-for-hjemmet.pdf>

Rambøll (2020). *Evaluering af lov om voksenansvar for anbragte børn og unge*. Socialstyrelsen. Online tilgængelig: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/evaluering-af-lov-om-voksenansvar-for-anbragte-born-og-unge/@@download/publication>

Socialstyrelsen (2017). *De nationale retningslinjer for forebyggelse af voldsomme episoder på botilbud samt for boformer for hjemløse*. Online tilgængelig: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/nationale-retningslinjer-for-forebyggelse-af-voldsomme-episoder-pa-botilbud-og-boformer-for-hjemlose>

Socialstyrelsen (2017), *Undervisningsmateriale om børn og unges rettigheder*. <https://socialstyrelsen.dk/filer/tvaergaende/magtanvendelse/voksenansvar/undervisernoter-voksenansvar/undervisernoter-til-born-og-unges-rettigheder-250117-undervisningsmateriale.pdf>.

Socialstyrelsen (2018); *Erfaringsopsamling: Projekt forebyggelse af magtanvendelse på botilbud*.

Socialstyrelsen (2019). *Low arousal*. Vidensportalen. Online tilgængelig: <https://vidensportal.dk/handicap/udviklingshaemning-og-udfordrende-adfaerd/indsatser/low-arousal>

Socialrådgiveren (2021). *Socialrådgiveren*. Dansk Socialrådgiverforening. Udgivet den 18. februar 2021. Online tilgængelig: <https://socialraadgiverne.dk/publikation/socialraadgiveren-02-21/>

Socialtilsyn Hovedstaden (2020), Årsrapport 2019.

Uhrskov, Trine og Krista Naver (2017), *LA2 - Metodemanual til forebyggelse af vold og fremme af trivsel på botilbud*, 2. udgave, Socialstyrelsen.

Vold som Udtryksform (2014). *Risikovurdering – et bidrag til voldsforebyggelse*. Online tilgængelig: <https://www.sus.dk/risikovurdering-et-bidrag-til-voldsforebyggelse/>

Lovgivning

Aftaletekst Børnene Først, Maj 2021.

Lov om Social Service (LBK nr 764 af 01/08/2019).

Lov om voksenansvar (LBK nr 1287 af 28/08/2020).

Vejledning om voksenansvar for anbragte børn og unge (VEJ nr 10229 af 17. december 2019).

Interviews:

Der henvises til afsnit 5.1. for beskrivelse af interviews, der er foretaget i forbindelse med vidensafdækningen.